

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

OSMAN ÖZÇELİK VE DİĞERLERİ - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 55391 / 00)

KARARIN ÖZET ÇEVİRİSİ

STRAZBURG

20 Ekim 2005

İşbu karar Sözleşme'nin 44 § 2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecek olup şekli bazı düzeltmelere tabi tutulabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine açılan ve (55391 / 00) başvuru no'lu davanın nedeni bu ülke vatandaşları Osman Özçelik, Kemal Bilget, Kemal Okutan, Bahattin Günel ve Murat Bozlak'ın (başvuranlar) 28 Aralık 1999 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurudur. Başvuranlar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde Ankara Barosu avukatlarından M. N. Özmen tarafından temsil edilmektedirler.

OLAYLAR

İlk iki ve son başvuran 1952, diğer başvuranlar 1957 ve 1946 doğumlu olup Ankara'da ikamet etmektedirler.

K. Bilget, 27 Haziran 1993 tarihinde Demokrasi Partisi'nin (DEP) olağan kongresi sırasında Partinin başkan yardımcısı sıfatıyla bir konuşma yapmıştır.

Aynı yılın Ağustos ayında tüm başvuranlar «*Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısı*» adlı bir beyana imza atmışlar ve «*Savaş Değil, Demokrat Çözüm*» başlıklı afişlerin hazırlanmasına katkıda bulunmuşlardır.

1. «Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısı» adlı beyan ve sözkonusu afişler ile ilgili yürütülen yargı süreci

Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi (DGM) Cumhuriyet Savcısı 4 Ekim 1993 tarihinde «*Demokrasi Partisi'nin Barış Çağrısı*» adlı beyana imza atan ve «*Savaş Değil, Demokrat Çözüm*» sloganlı afişleri hazırlayan başvuranları ve DEP'in İdare Kurulu üyesi on kişiyi 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8 § 1. maddesi uyarınca bölücülük propagandası yapma suçu ile itham etmiştir.

Cumhuriyet Savcısı, iddianamelerinde sözkonusu beyandan bazı alıntılara yer vermiştir.

8 Kasım 1993 tarihinde aralarında askeri bir hakimin de yer aldığı Ankara DGM heyeti, başvuranlar Özçelik, Günel ve Bozlak'ı dinlemiştir. Adı geçenler, haklarında yapılan suçlamaları reddederek suçsuz olduklarını iddia etmişler ayrıca sözü edilen beyanda barışa ve demokrasiye çağrıda bulduklarını ileri sürmüşlerdir.

23 Aralık 1993 ve 27 Ocak 1994'te DGM, iki sanığın dinlenmesini kararlaştırmış, kimi sanıkların adres tespitlerinin yapılması için istinabe oluşturulmasını talep etmiştir.

DGM, 3 Kasım 1994'te firari iki sanık için gıyabi tutuklama kararı almış, diğer tutuklu sanığın mahkeme huzuruna çıkarılması emrini vermiştir.

DGM, 22 Haziran 1995 tarihinde sanıklardan birinin istinabe karşısında vermiş olduğu ifadenin dava dosyasına eklenmesini kararlaştırmış, dosyayı iki sanık hakkında verilen tutuklama kararının işleme konulması sırasında beklemeye almıştır.

DGM, 1 Ağustos, 12 Eylül ve 26 Ekim 1995 tarihlerinde sanıklar hakkında alınan tevkif müzekkeresi gelinceye kadar dava dosyasını bekletmiştir.

2. K. Bilget hakkında yürütülen cezai süreç

Cumhuriyet Savcısı, 29 Kasım 1993 tarihinde 3713 sayılı Kanun'un 8 § 1. maddesi uyarınca başvuran Bilget'i ve diğer sekiz kişiyi DEP kongresi sırasında yapmış oldukları konuşma nedeniyle itham etmiştir.

DGM, 28 Mart, 3 Mayıs, 6 Haziran ve 18 Temmuz 1995 tarihli duruşmalarda sanıklardan birinin mahkeme karşısına çıkarılmasını, diğeri hakkında da ihzar müzekkeresi kesilmesini kararlaştırmıştır.

DGM, 22 Ağustos ve 28 Eylül 1995 tarihlerinde önceki tevkif müzekkerelerinin ve adres tespitlerinin yinelenmesini talep etmiştir.

3. İki yargı sürecinin birleştirilmesi

DGM, 26 ve 28 Aralık 1995 tarihlerinde devam eden iki sürecin birleştirilmesine karar vermiştir.

DGM, 14 Mart 1996 tarihli duruşmada sanıklardan birinin İsviçre'de olduğunu, ikamet adresinin belli olmadığını not etmiş, bu sanığın kimlik ve adres bilgilerinin belirlenmesini, önceki tevkif müzekkeresinin ifa edilmediğini belirterek yinelenmesini talep etmiştir.

DGM, 5 Ağustos, 30 Eylül, 2 Aralık 1997, 10 Şubat ve 26 Şubat 1998 tarihlerinde gıyabi tevkif müzekkeresini yineleyerek, bunların yanıtı gelinceye dek davayı beklemeye almıştır.

17 Kasım 1998 tarihinde aralarında bir askeri hakimin de yer aldığı Devlet Güvenlik Mahkemesi heyeti 4616 sayılı Kanun ile değiştirilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8 §1. maddesine dayalı olarak başvuranları haklarında yapılan ithamlardan suçlu bulmuş ve K. Bilget'i iki yıl hapis ve 200.000.000 TL. [yaklaşık 572 Euro] para cezasına, diğer başvuranları bir yıl hapis ve 100.000.000 TL. [yaklaşık 286 Euro] para cezasına çarptırılmış ve bütün başvuranların yurtdışına çıkışını yasaklamıştır.

28 Haziran 1999 tarihinde Yargıtay bu hükmü onamıştır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı 28 Haziran 1999 tarihinde başvuranların davanın yeniden incelenmesi istemiyle yapmış oldukları başvuruyu reddetmiştir.

Başvuranlar, 3 Eylül 1999 tarihli ve 4454 sayılı basın-yayın yoluyla işlenen suçlar hakkında Kanun'un yürürlüğe girmesini müteakip, haklarında verilen cezaların ertelenmesi talebiyle Devlet Güvenlik Mahkemesi'ne başvurmuşlardır.

Üç sivil hakimden oluşan Devlet Güvenlik Mahkemesi heyeti 28 Mart 2000 tarihli kararında, bir konuşma nedeniyle mahkum olan başvuran Bilget'in mahkumiyet kararının 4454 sayılı Kanun'un uygulama kapsamına girmediğini belirterek yapılan başvuruyu reddetmiş, bununla birlikte başvuranların cezalarının üç yıl süreyle ertelenmesini kararlaştırmıştır.

DGM, 6 Eylül 2002 tarihinde M. Bozlak'ın adli sicil kaydının silinmesi talebini reddetmiştir.

Başvuranın temyiz başvurusunun ardından DGM 11 Eylül 2002 tarihinde adı geçen adli sicilinin kayıtlardan çıkarılmasına karar vermiştir. Bununla birlikte, Yargıtay 17 Ekim 2002 tarihinde bu kararı bozmuştur.

HUKUK AÇISINDAN

I. AİHS’NİN 10. MADDESİ’NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar haklarında verilen mahkumiyet kararı ile ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiğini iddia ederek, AİHS’nin 10. maddesini ileri sürmektedirler.

AİHM, sözkonusu mahkumiyet kararının AİHS’nin 10 § 2. maddesi ile güvence altına alınan ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahaleyi oluşturduğu hususunda taraflar arasında bir ihtilafa yer verilmediğini not etmektedir. Yapılan müdahalenin AİHS’nin 10 § 2. maddesi uyarınca kanun tarafından öngörüldüğüne, toprak bütünlüğünün korunması gibi meşru bir amacı izlediğine itiraz edilmemektedir (Bkz. Yağmurdereli-Türkiye kararı, no: 29590/96, 40, 4 Haziran 2002). Bu husus dikkate alınmaktadır, bununla birlikte müdahalenin «demokratik bir toplum için zorunluluk» oluşturup oluşturmadığının incelenmesi gerekmektedir.

AİHM, sözkonusu beyanda yer alan terimlere, afişlere ve bunların verilişleri bakımından dikkat çekmektedir. AİHM bu bağlamda, davayı çevreleyen olayları, özellikle terörle mücadeleyle bağlı güçlükleri dikkate almaktadır.

Sözü edilen konuşma ve afişler «emekçilere, insan hakları savunucularına ve barış severlere» yönelik siyasi içerikli bir çağrıyı içermektedir. Asıl verilen mesaj özellikle güvenlik güçleri ile PKK arasındaki ateşkese ve Kürt kimliğinin tanınmasına dayalıdır.

K. Bilget’in siyasi bir partinin bölge kongre toplantısı sırasında yapmış olduğu konuşma ile ilgili AİHM, ilgilinin bu partinin genel başkan yardımcısı sıfatıyla delegelere partisinin izlediği siyasi çizgiyi açıklamaya çalıştığını gözlemlemektedir. Başvuran özellikle «*Biz, halk olarak kürt halkı olarak, kürt emekçileri olarak kendimizi yönetme konusunda kendi irademize sahip olma konusunda bu zamana kadar sınav olarak başarılı bir sınav veremedik (...) ben inanıyorum ki Kürt halkının acılarına, kürt halkının gözyaşlarına, kürt halkının onuruna kürt halkının onuruna kürt halkının özgürlük tutkusuna Türk emekçilerinin Türkiye emekçi sınıfının alın terini de katabilirsek merkezi iktidarı biz yönetiriz*» görüşünü dile getirmiştir.

Devlet Güvenlik Mahkemesi 17 Kasım 1998 tarihli kararında, başvuranların Türk topraklarının bir bölümü üzerinde Kürdistan adı verilen bir devleti kurmak istedikleri tespitinde bulunarak, bu sözlü ve yazılı ifadelerin Türkiye’nin toprak bütünlüğüne karşı bölücülük propagandasını oluşturduğu sonucuna varmıştır.

AİHM, iç hukuk mercilerinin vermiş oldukları kararlarda başvuranların ifade özgürlüğüne yönelik müdahalenin meşruiyeti için yeterli sayılamayan gerekçeleri incelemiştir (Bkz. *mutatis mutandis*, Sürek-Türkiye (no:4) kararı, no: 24762/94, § 58, 8 Temmuz 1999). AİHM, başvuranların ne şiddet kullanımını, ne silahlı direnişi teşvik eden bir konuşma yaptıklarını, Türk siyasi hayatının aktörleri olarak kendilerine tanınan görev doğrultusunda görüşlerini ifade ettiklerini gözlemlemektedir. AİHM nezdinde dikkate alınması gereken temel unsur

budur (Bkz. a contrario, Sürek-Türkiye kararı (no:1), no: 26682/95, § 62, AİHM 1999-IV, ve Gerger-Türkiye kararı, no: 24919/94, § 50, 8 Temmuz 1999).

AİHM, mevcut başvuruda yer alan şikayetlerin daha önceki kararlarda da yer aldığı ve AİHS'nin 10. maddesinin ihlali ile sonuçlandığı tespitinde bulunmaktadır (Bkz. özellikle sözü edilen İbrahim Aksoy kararı). AİHM, mahkemenin yerleşik içtihadı ışığında, yapılan başvuruda Hükümetin davanın seyrini farklı şekilde sonuçlandırarak hiçbir tespiti ve delili sunmadığını kaydetmektedir. AİHM ayrıca, Hükümetin sahip olduğu baskın konumu itibarıyla, özellikle muhalif kanadın yönelttiği haksız eleştiri ve saldırılara yanıt verecek başka çözüm yollarının olması halinde, cezai yollara başvurmaması gerektiğinin altını çizmektedir (Bkz. özellikle Incal-Türkiye kararı, 9 Haziran 1998, 1998-IV, § 54, sözü edilen Yağmurdereli kararı, § 43).

Mevcut haliyle, başvuruların mahkumiyeti öngörülen amaç doğrultusunda orantısızdır ve «demokratik bir toplum için gereklilik» oluşturmamaktadır. Bu durumda, AİHS'nin 10. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6 § 1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, kendilerini yargılayıp mahkum eden Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin «bağımsız ve tarafsız» bir mahkeme olmadığını, bünyesinde bulunan askeri hakim varlığı nedeniyle adil bir yargılama güvencesini veremeyeceğini iddia etmektedirler. Başvuranlar bu yönde AİHS'nin 6 § 1. maddesini ileri sürmektedirler.

A. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığı hakkında

AİHM, daha önceki kararlarda da benzer pek çok şikayetlerin dile getirildiğini ve bunların AİHS'nin 6 § 1. maddesinin ihlali ile sonuçlandığını belirtmektedir. (Bkz. sözü edilen Özel kararı, §§ 33-34, ve Özdemir kararı, no: 59659/00, §§ 35-36, 6 Şubat 2003).

AİHM, mevcut davada Hükümetin davanın seyrini farklı şekilde sonuçlandırarak hiçbir tespiti ve delili sunmadığını incelemekte, bunun yanı sıra başvuruların aralarında askeri bir hakim de yer aldığı Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin «ulusal güvenliğe» dayalı olarak yapmış olduğu yargılama konusunda endişe duymalarının anlaşılabilir olduğu tespitinde bulunmaktadır. Üstelik bu durum, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin davanın gerekçesine yabancı gerekçeler ışığında başvurular hakkında sebepsiz bir yargı kararı aldığı şüphesine varmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle başvuruların bu yargı makamının tarafsız ve bağımsız olmadığı yönündeki şüphelerinin dikkate alınması gerekmektedir. (sözü edilen Incal kararı s. 1573, § 72).

AİHM, başvuruları yargılayıp mahkum eden Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 6 § 1. maddesi uyarınca bağımsız ve tarafsız bir mahkeme olmadığı sonucuna varmıştır.

B. Yargı sürecinin uzunluğu hakkında

AİHM, dava konusu olaylar dikkate alındığında, AİHS ve Mahkeme'nin yerleşik içtihadı ışığında yargı sürecinin makul olmadığı değerlendirmesinin yapılamayacağını savunmaktadır. AİHM, yargı sürecinin başvuruların itham edildikleri 4 Ekim ve 29 Kasım 1993 tarihlerinde başladığını, 28 Haziran 1999'da Yargıtay'ın iki aşamalı yargı için verdiği kararlarla yaklaşık beş

yıl dokuz ay sonra sona erdiğini not etmektedir.

AİHM, yargı sürecinin makul yapısının dava koşullarını takiben ve mahkeme yerleşik içtihatları, özellikle davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkililerin tutumu ve davayı izleyen olaylar ışığında değerlendirildiğini hatırlatmaktadır.

AİHM, bununla birlikte sözkonusu yargı sürecinin yirmi bir sanığı kapsamına karşın karmaşık bir yapıda olmadığını not etmektedir; kovuşturma yapılan sanıklar aynı suçtan, yazılı ve sözel olarak bölücülük propagandası yapma suçu ile itham edilmişlerdir.

Başvuranlara gelince, bu süreçteki hiçbir gecikme başvuranlara yüklenmemelidir.

Yargı makamlarının tutumu ile ilgili olarak AİHM, bu yavaşlığın yalnızca «makul süre» sınırını aşan Devlet'e yüklenebileceğini hatırlatmaktadır (Bkz. özellikle, Gergouil-Fransa kararı, no: 40111/98, § 19, 21 Mart 2000, ve Papachelas-Yunanistan kararı, no: 31423/96, § 40, AİHM 1999-II).

Mevcut başvuruda AİHM, başvuranlar hakkında yürütülen iki ayrı yargılamanın 3713 sayılı Kanun'un 8 § 1. maddesi uyarınca olduğu, bu iki sürecin iki yıl gecikmenin ardından 26 ve 28 Aralık 1995 tarihlerinde Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin kararı ile birleştirildiği saptamasında bulunmaktadır.

Yargılama sürecindeki kimi uzatmalar 6 Şubat 1996 ve 26 Şubat 1998 tarihleri arasında duruşma (on yedi rapor) tutanaklarının yeniden okunması, yaklaşık iki yıl boyunca bazı sanıkların kimlik ve adres bilgilerinin tespit edilmesi, tevkif müzekkeresinin ifası ve ifadesine başvuru sanıklar hakkında gıyabi kararlarını alan hukuk merciine yüklenebilir.

AİHM ayrıca, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yaklaşık beş yıl sonra ilk derece mahkemesi olarak 17 Kasım 1998 yılında kararını verebildiğini gözlemlemektedir.

Yargı sürecinin tamamı, özellikle ilk derece mahkemesi önündeki süre ve dava konusunun özel bir karmaşıklığının olmadığı dikkate alındığında AİHM, AİHS'nin 6 § 1. maddesinde yer alan «makul sürenin» aşılığına itibar etmektedir.

Bu nedenle, bu hüküm ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI

A. Tazminat

Başvuranlar, verilen para cezası ve sözkonusu mahkumiyet kararı ile maruz kaldıkları gelir kaybıyla birlikte 237.240 Euro maddi zarara uğradıklarını iddia etmektedirler.

Başvuranlar ayrıca manevi zarar için 103.400 Euro talep etmektedirler.

İddia edilen gelir kaybıyla ilgili olarak AİHM, sunulan delillerin AİHS'nin 10. maddesinin ihlali ile başvuranların uğradıkları gelir kaybını kesin olarak ispatlar nitelikte olmadığını kaydetmektedir (Bkz. aynı anlamda, Karakoç ve diğerleri-Türkiye kararı, no: 27692/95, 28138/95 ve 28498/95, § 69, 15 Ocak 2002).

Bu nedenle, bu talebi reddetmektedir.

Özçelik, Günel, Bozlak ve Okutan hakkında verilen para cezasına ilişkin AİHM, bu cezanın ifasının 28 Mart 2000 tarihinde askıya alındığını hatırlatmaktadır. O halde bu talebin reddedilmesi gerekir. Buna karşılık AİHM, K. Bilget tarafından yapılan tecil talebinin Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından reddedildiğini gözlemlemektedir. Bu durumda başvurana beraat ettiği miktarın tamamının ödenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, AİHM K. Bilget'e uğradığı maddi zararın tazmini için 572 Euro ödenmesini kararlaştırmıştır.

Manevi tazminatla ilgili olarak AİHM, ilgililerin olayların koşulları nedeniyle bazı sıkıntılar çektiklerini belirtmektedir. Mahkeme, AİHS'nin 41. maddesince hakkaniyete uygun olarak bu doğrultuda K. Bilget'e 7.500 Euro ve diğer dört başvuranın her birine 5.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.

AİHM, bir başvuran hakkında verilen mahkumiyetin, 6 § 1. maddesine göre tarafsız ve bağımsız olmayan bir mahkeme tarafından verildiği görüşüne vardığında, prensip olarak en uygun tazminin, zamanında, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından başvurunu yeniden yargılamanın olacağı kanaatine varmaktadır (Bkz. sözü edilen Gençel kararı, § 27).

B. Masraf ve harcamalar

Başvuranlar iç hukukta ve AİHM nezdinde yapmış oldukları giderler için 7.290 Euro talep etmekte, kanıtlayıcı belge niteliğinde Ankara Barosunun minimum avukatlık ücret tarifesini ve çeviri masraflarına ilişkin makbuzu sunmaktadırlar.

Hükümet bu miktarlara karşı çıkmaktadır.

Sunulan deliller ve mahkemenin bu yöndeki yerleşik içtihadı dikkate alınarak AİHM başvuranlara yapmış oldukları tüm masraf ve harcamalar için makul olarak toplam 3.000 Euro ödenmesine itibar etmektedir.

C. Gecikme Faizi

AİHM, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına 3 puanlık bir artışın ekleneceğini belirtmektedir.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, MAHKEME, OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 10. maddesinin *ihlal edildiğine*;
2. Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin tarafsız ve bağımsız bir mahkeme olmaması nedeniyle AİHS'nin 6 §1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
3. Yargı sürecinin uzunluğu nedeniyle AİHS'nin 6 § 1. maddesinin *ihlal edildiğine*;
4. a) AİHS'nin 44 § 2. maddesi gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Y.T.L.'ye çevrilmek suretiyle Savunmacı Hükümetin;

- i. başvuran K. Bilget için 572 (beş yüz yetmiş iki) Euro maddi, 7.500 (yedi bin beş yüz) Euro manevi tazminat;
- ii. başvuranlar Özçelik, Günel, Bozlak ve Okutan'ın her birine 5.000 (beş bin) Euro manevi tazminat;
- iii. masraf ve harcamalar için başvuranlara toplam 3.000 (üç bin) Euro *ödemesine* ;
- iv. belirtilen miktarların her türlü vergiden *muaf tutulmasına*;

b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ve ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli faizinin üç puan fazlasına eşit oranda basit faizin uygulanmasına;

5. Adil tazmine ilişkin diğer taleplerin *reddine*;

KARAR VERMİŞTİR

İşbu karar Fransızca olarak hazırlanmış ve AIHM'nin iç tüzüğü'nün 77 §§ 2. ve 3. maddelerine uygun olarak 20 Ekim 2005 tarihinde yazıyla bildirilmiştir.